

HKS osa-alue 3 Rautatieaseman seutu

- Muinaisjäännosrekisteri
- Rakennetut kulttuuriympäristöt RKY
- Valtakunnallinen maisemakokonaisuus
- Natura-alueet
- Suojeluohjelma-alueet
- Luonnonsuojelualueet
- Kansallinen kaupunkipuisto
- Peruskartta

Suojelu- ja rauhoituspäätökset

Entisen rautatieaseman seutu on valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Muinaismuistona on maastossa säilynyt katkelma keskiaikaisesta tiestä, joka johti Porvoosta Hämeenlinnaan. Rakennukset ovat rakennusperintörekisterissä. Veturitalit, niiden ratapiha ja tavaramakasiinit eivät kuulu kansalliseen kaupunkipuistoon.

Maanomistus

Kaikki rakennukset ja lähes koko alue on yksityisomistuksessa. Kaupunki omistaa pienen puistoalueen asuntojen välissä sekä Vanhan Helsingintien varresta kapean rantakaistan ja radan vierustat.

Historia

Vanha Hämeentie seurasi Porvoonjoen länsipuoleista rantaa. Joen ylityspaikka lienee ollut samassa kohdassa, jossa nykyisin on vanha silta. Tie on keskiaikainen ja mahdollisesti vanhempi kuin Suuri Rantatie.

Rautatie Porvoosta Keravalle valmistui vuonna 1874. Sen rakennutti yksityinen yhtiö, rautatieosakeyhtiö Åberg ja Eklöf. Rataa jatkettiin pian jokirantaa myöten Näsin kartanon eteläpuolella sijainneelle konepajalle, nykyiselle Taidetehtaalte. Nykyinen asemarakennus valmistui vuonna 1897. Valtion rautateille talousvaikeuksiin ajautunut rata siirtyi vuonna 1917.

Maiseman kehitys

Rata rakennettiin Kiialan peltoalueiden halki ja pääteasema sijoitettiin lähelle Porvoon joen siltaa. Koska Porvoon asema oli yksityinen, sitä ei rakennettu tyyppipiirustusten mukaan. Ensimmäinen asemarakennus valmistui 1873, mutta se osoittautui niin heikkotekoiseksi, että se korvattiin jo 1874 uudella. Tämä edusti Italialaista huvilatyyliä ja oli epäsymmetrinen ja koristeltu renessanssiaihein. Se sijaitsi tavaramakasiinin ja veturitallien välimaastossa. Nykyisen asemarakennuksen valmistuttua vuonna 1897 se siirrettiin rantaan ja muutettiin asuinkäyttöön. Nykyinen uusrenessanssityylisen asemarakennuksen on suunnitellut Arkkitehtitoimisto Björnberg-Aspelin. Melko pian valmistumisen jälkeen siitä poistettiin kellotorni ja avoimet katokset muutettiin sisätiloiksi. Massoittelultaan ja arkkitehtoniselta tyyliältään se on samankaltainen kuin muut aikalaisensa.

Asemarakennuksen lisäksi ratapihan yhteyteen rakennettiin työväen asutuskasarmi vuoden 1888 tienoilla, sauna, kellareita, talousrakennuksia ja asemapäällikön talo vuonna 1898. Tavaramakasiinit ovat vuosilta 1897 ja 1930. Kaksi veturitallia on rakennettu vuosina 1873 ja 1905.

Kuva 1: Senaatinkartalla 1880-luvulta näkyy jo rata ja yksi rakennus. Venäläisessä topografikartassa vuodelta 1898 näkyy ympäristön avoimet peltoaukeat, jossa keskellä on Kiijalan kartano.

Rautatieaseman pohjoispuolella rakennettiin teollisuusalue 1900-luvun alkupuolella. Silloin kaupungin uimala sijaitsi joen rannassa aseman ja teollisuusalueen välissä. Rantavyöhykkeellä oli Hattulan höyrysaha laajoine puutavaravarastoineen 1900-luvun loppulle asti.

2000-luvun alussa

Valtion rautateiden henkilöliikenne Porvoon asemalle päättyi vuonna 1981 ja tavaraliikenne vuonna 1990. Vuodesta 2015 rata on kuulunut yleiseen rataverkkoon museoratana. Vuodesta 1991 radalla on ollut museojunaliikennettä lättähattujunilla eli kiskobusseilla kesälauantaisin. Höyryraide Oy on liikennöinyt muutaman kerran kesässä höyryjunia rataosuudella Porvoo-Kerava vuosina 2008 - 2014. Kummallakin asemalla on toimiva kääntöpöytä, jossa veturi voidaan kääntää paluumatkaa varten. Kääntöpöydälle johtavalla raiteella on Suomen vanhimmat leveäraiteisen radan käytössä olevat kiskot vuodelta 1879. Rautatieaseman ratapihojen ja ympäristön metsittyminen alkoi, kun käyttö ja rautatiepuiston hoito loppuivat.

Itä-Uudenmaan rakennustietokeskus Salvus osti vanhan asemarakennuksen 1996 ja kunnosti sen. Rakennus oli myymäläkäytössä ja työtiloina viitisentoista vuotta. Nykyinen omistaja haki rakennusluvan rakennuksen muuttamiseksi asuinkäyttöön vuonna 2016.

Aseman toimintaan liittyneet asutuskasarmit ja sivurakennukset myytiin yksityisille asunnoiksi ja ne kunnostettiin 1990-luvulla. Asuintontit hoidetaan yksityisinä pihapiireinä.

Rannassa ja kadun varrella on useita pieniä kaupungin omistamia alueita vaikeasti hoidettavina puistoalueina. Niillä on käyttämättömiä asema-alueen alkuperäiseen rakennuskantaan lukeutuvia vanhoja rapistuneita varastorakennuksia. Käyttämätön rata-alue ja pienet puistokaistat metsittyvät. Vanhasta asemapuistosta on jäljellä muutamia vanhoja lehmuksia ja useita huonokuntoisia puita. Ennen puistomainen asema-alue ei enää vaikuta yhtenäiseltä, koska osa siitä metsittyy.

Erityiset arvot

Aseman seudun rakennukset ovat säilyneet 1800-luvulta ja 1900-luvun alkupuolelta varsin alkuperäisessä asussa ja muodostavat ehjän kokonaisuuden. Ratakiskot on säilytetty aseman edessä. Radan vieressä on säilynyt lyhyt osuus hyvin vanhaa Porvoo – Hämeenlinna –tietä.

Uhkatekijät, herkkyys ja mahdollisuudet

Asemalla on saastuneita maita. Vanhassa asemarakennuksessa lienee käytetty haitallisia aineita, jotka rajoittavat rakennuksen käyttöä tai lisäävät kunnostustarvetta.

Alueen jakaantuminen usealle eri omistajalle ja pieniin puistokaistaleisiin saattaa johtaa erilaiseen ympäristön hoitoon ja hajanaiseen ilmeeseen. Ilman luontevaa käyttöä ja hoitoa jäävät rakennukset, puistokaistaleet ja rataosuus rapistuvat ja metsittyvät. Kolme kaupungin omistamaa varastorakennusta ja vaikeasti hoidettavia puistoksi kaavoitettuja kohtia voidaan yhdistää tontteihin. Muinaismuistona oleva tienpohjaa tulee korostaa sopimuksissa, jotta se ei epähuomiossa joudu kaivuutöiden kohteeksi. Varastorakennukset voidaan myös vuokrata, jos niille löytyy alueen luonteeseen sopivaa käyttöä, johon ei liity pysäköintitarvetta.

Asemarakennuksen nykyisen omistajan kanssa on vuonna 2016 alustavasti keskusteltuin varastorakennuksen hyödyntämisestä aseman asuinkäyttöä tukevana varastotilana.

Asemarakennuksen muuttuessa yksityisasunnoiksi on haasteena sen avoimen puistomaisen alueen säilyminen.

Rantavyöhykkeellä vanhan rautatieaseman yksityispihojen ja vanhan sillan välillä ei ole hyvää hahmoa eikä identiteettiä. Osittain säilyneet käyttämättömät ratakiskot ja ratapenkka eivät kuulu alkuperäiseen rautatiehen, eikä niillä ole erityistä arvoa. Rantavyöhykkeen erityisarvot liittyvät sen sijaintiin Vanhan Porvoon saapumissuunnassa sekä näkymiin Linnamäelle ja vanhaan kaupunkiin. Puuston ja vesakko peittävät näkymät.

Asemakaava

Korttelialueet ovat asemakaavassa yhdistettyjen asuin-, liike- ja yleisten rakennusten korttelialuetta, joita on hoidettava siten, että luonne asemapuistona säilyy. Pieniä osia entisestä asemapuistosta on merkitty puistoalueiksi, joista keskeisimmälle ei ole edes kulkuyhteyttä. Kun kaavaa muutetaan, voidaan tutkia pienten puistojen ja niillä olevien rakennusten liittämistä tontteihin.

Käyttösuunnitelma ja rajoitukset

Korttelialueet ovat yksityisomistuksessa ja niiden käyttö on asemakaavan mukaista. Asemakaavan tavoitteena on vanhan rakennuskannan, radan ja muinaisen tieosuuden säilyttäminen. Rata-alueen käyttöä museoratana jatketaan mahdollisuuksien mukaan.

Matkailuliikenteen pysäköintialueelle ja Siltapuistolle laaditaan tulevaisuudessa asemakaava, joka mahdollistaa matkailua, virkistystä ja muuta alueen monipuolista käyttöä palvelevan rakentamisen.

Suosituksset yksityisten pihojen hoitoon

Alueen hoidossa olisi mahdollisuuksien mukaan hyvä tavoitella yhtenäistä puistomaista ilmettä, joka vahvistaisi alueen yhtenäisyyttä ja palauttaisi vanhan asemapuiston vaikutelmaa. Puu- ja pensasistutuksissa suositellaan käytettäväksi vanhaa Valtion rautatiepuistojen lajistoa.

Viheralueiden hoidon tavoitteet

Vanhan Helsingintien ja joen välisen puiston hoidossa on tärkeää avata näkymiä jalankulkijalle tieltä Linnamäkien ja Vanhan Porvoon suuntaan. Ratapihaan ja radan varteen kuuluneiden alueiden ilmeeseen sopii hyvin luonnonmukaiset heinikot ja luontaisesti kehittyvät ruderaatit. Asemapuistoon kuuluneen alueen ilmeeseen sopii puistoistutusten ylläpito ja palauttaminen, niityt ja nurmikot.